ఒకే ప్రశ్న - రెండు జవాబులు

"అమ్మా ! నువ్వూ నాన్నగారూ అంగీకరించకున్నా సరే, మేమందరం కలిసి, మీకు షష్టిపూర్తి మహోత్సవం చేసితీరుతాం !" అన్నారు ముక్త కంఠాలతో ప్రభాకర్, భాస్కర్, లలిత, సవిత !

"మిమ్మల్ని మేం సపోర్టు చేస్తున్నాం !" అన్నారు ప్రభాకర్ భార్య రోహిణి, భాస్కర్ భార్య రజని, లలిత భర్త శ్యాంప్రసాద్, సవిత భర్త రామ్మోహన !

ప్రభాకర్, భాస్కర్‌లు మా కొడుకులు; లలిత, సవిత మా కూతుళ్ళు।

మరియిద్దరు కొడుకులు, యిద్దరుకూతుళ్ళు, కోడళ్ళు, అల్లుళ్ళు అంత పట్టుదలగా, ముచ్చటపడి వేడుక జరిపిస్తా మనాలేగానీ, వద్దనే తల్లిదండ్రులుంటారా ఎక్కడేనా ? శ్రీవారూ, నేనూ సంతోషంగా అంగీకరించాం ! పిల్లలందరి సంతోషానికి అవధుల్లేవు !

"అమ్మా ! ఇక్కడ.... ఈ పల్లెటూళ్ళో ఆ ఉత్సవం ఏమంత గొప్పగా వుండదు ! హైద్రాబాదులో అయితే ఎంతోమంది గొప్పగొప్ప ఆహుతులు వస్తారు .... డబ్బు ఖర్చు అయినా చాలా సరదాగా....గ్రాండ్‌గా వుంటుంది !,, అన్నాడు ప్రభాకర్. ప్రభాకర్ అంబాలాలో ఆర్మీ డాక్టరుగా

పనిచేస్తున్నాడు. హోదా, సిరీ—సంపదా అన్నీ వున్నాయి! హైదరాబాదులో ఈ మధ్యే పెద్ద బంగళా కొన్నాడు.

—అసలు అన్నయ్య ఆలోచనలో మరో కిటుకుంది అమ్మా!'' అన్నాడు భాస్కర్ నవ్వుతూ, ప్రభాకర్ వేపు చూస్తూ.

''ఏమిటో చెప్పవోయ్ మరదీ?'' అంది రోహిణి.

''ఈ సాకుతో — ఎక్కువ పలుకుబడి గల పెద్దల్ని పరిచయం చేసుకోవాలనీ....''

''సర్లె! ఎలా అయినా అనుకోండి. అక్కడయితేనే వసతిగా వుంటుంది!'' అన్నాడు ప్రభాకర్. ముందు ఏర్పాట్లు చేయించడానికై పిల్లలందరూ నాలుగు రోజులు ముందుగానే వెళ్ళిపోయారు. రెండు రోజుల తర్వాత నేనూ శ్రీవారూ బయల్దేరాం! ట్రెయిన్‌లో ఫస్ట్‌క్లాస్ కంపార్ట్‌మెంట్ లో హాయిగా వుంది ప్రయాణం .... మరో ఇద్దరు ప్రయాణీకులు తప్ప మరెవరూ లేరు!

వారు హాయిగా నిద్రపోతున్నారు. నాకు మాత్రం నిద్ర రావటంలేదు నా హృదయం ఆనందంతో, గర్వంతో తృప్తితో నిండివుందీ క్షణంలో.

నలుగురు బిడ్డల తల్లిని! అందరికి అందరూ ఉన్నత విద్యలూ, సిరిసంపదలతో హాయిగా బ్రతుకుతున్నారు! అంతే కాదు. చాలా కుటుంబాలలో అల్లుళ్ళూ, కూతుళ్ళూ కీచులాడు కుంటూండటం చూశాను. అత్తింటి వేపువారికీ, అల్లు

శ్శకూ ఉప్పూ, నిప్పూలా వుండటమూ నాకు తెలుసు! మరి కొన్ని కుటుంబాలలో కొడుకులూ, తల్లిదండ్రులూ ఆగర్భ శత్రువుల్లా పోట్లాడుకోవటమూ, ముఖాలుచూచుకోకుండా వుండటమూ నాకు తెలుసు! అత్తగార్లనీ, మామగార్లనీ పురుగుల్నిలా విదిల్చివేసే కోడళ్ళూ నాకనిపించారు! తల్లి దండ్రుల పరువు బుగ్గిచేసి స్వైరవిహారం చేసే కూతుళ్ళనూ చూశాన్నేను !

కానీ నా బిడ్డలు మాత్రం .... పైవారందరిలా కాక, సంస్కారమూ, సహృదయత. నాగరికతలు సమపాళ్ళుగా జీర్ణించుకున్న వారు! వారిక జీవితసహచరులుగా వచ్చినవారు కూడా అలాటివారే! దూరదూర ప్రాంతాల్లో ఉద్యోగ రీత్యా వున్నవారంతా ప్రతి ఏడాదీ మా దగ్గిరకు వచ్చి మా యిద్దరికీ స్వర్గం యిక్కడే వుందని నిరూపించి మరీ వెడతారు ! ఇంతకంటే మాక్కావలసినదేమిటి !

ఈనాడు .... జరగబోతున్న ఈ షష్టిపూర్తి — మా దంపతుల బంగారు కలల పరమావధి!

''వేడివేడి శనక్కాయలు .... శనక్కాయల్!'' ఖంగు మంటున్నగొంతుతో ఆలోచనలు ఎగిరిపోయాయి! శ్రీవారు కూడ అప్పుడే నిద్రలేచారల్లే వుంది. శాలువా దగ్గరగా లాక్కుంటూ కూర్చున్నారు.

ఆ శనక్కాయలమ్మే కుర్రాడు మాబెర్త్ దగ్గర్నుంచి కదల్లేదు మాకేసే చూస్తున్నాడు. శ్రీవారు వాడి వేపు

చూచినవ్వారు. 'వద్దురా బాబూ! చాలావరకు పళ్ళూడి పోయాయి మా యిద్దరికీ! నమల్లేము!''

కానీ ఆ కుర్రాడు కదల్లేదు...."బాబుగారూ! తవరు.... తవరు... వేణుగోపాలరావుగారు కదండీ? అమ్మగోరూ........ తవరు రాధమ్మగోరు కదండీ?'' అన్నాడు శనక్కాయలబుట్ట బెర్తుమీద పెట్టుకుని—మా ఎదురుగా కూర్చుంటూ।

వారితోబాటు నేనూ ఆశ్చర్య పోయాను....

''ఇంకా నన్ను గుర్తుపట్టలేదాండీ! నేనేనండీ రాముల్ని! మీ శేష తమ్ముణ్ణి!''

ఒక్కసారిగా మెరుపు కొట్టినట్లైంది నాకు. శేష! శేష గుర్తుకువచ్చింది.

"ఓహో! నువ్వట్రా రాములూ! అప్పుడు బాగా చిన్నవాడివి. ఇప్పు డెదిగిపోయావు. పైగా నాకు చూపు సరిగా అనదు....గుర్తించలేక పోయాను సర్లె! ఇంతకూ శేష ఎక్కడుంది?'' శ్రీవారి ప్రశ్న.

''ఇంకెక్కడిశేష బాబూ! అది పాపం! తెగులుతో తీసుకుని తీసుకుని....ఆరేళ్ళు మంచంలోవుండి....పదిరోజుల కిందటే చచ్చిపోయింది! పాపం! చచ్చేముందు కూడా మీ గురించి చెబుతానే వుణ్ణిందండీ!''

"పాపం!" శ్రీవారి కళ్ళల్లో జాలి.. నాకు ఒళ్ళంతా ఏదో కోపం! మరేదో సంతోషం....

శేమ చచ్చింది! తెగుళ్ళతో తీసుక తీసుక చచ్చింది! కావల్సిందే! నేనన్నట్లే, నేనాశించినట్లే జరిగింది దానికి! విజయ గర్వంతో శ్రీవారికేసి చూశాను .... నాకళ్ళల్లోని భావం పసిగట్టారో ఏమో .... నిరసనగా ముఖం చిట్లించుకున్నారు.

"అయితే .... మీ అక్కయ్యను ఉద్ధరిస్తానన్న ఆ మేనత్త కొడుకు ఏ మయ్యాడురా?" అక్కసుగా అడిగాను. రాములు నిర్లిప్తంగా నవ్వాడు. "ఏ మేనత్త కొడుకు ఉద్ధరిస్తాడమ్మగోరూ? చెడిందాన్ని? ఆ డెప్పుడో జారుకున్నాడు. ఎట్టాగో నేనే సాకాను.... మా అమ్మ చచ్చి కూడా నాలు గేళ్ళ కావొస్తోంది ... . తమ రెక్కడి కేల్తుందారండీ!" గర్వంగా చెప్పాను, పక్క స్టేషన్ రాబోతూండగా రాములు, తన బుట్ట బుజానికి తగిలించుక లేచాడు శలవు తీసుకుంటూ. శ్రీవారు వాడిచేతిలో పదిరూపాయిలనోటు పెట్టారు. వాడు దిగి వెళ్ళి పోయాక—

''పాపం! ఇంకా 'శేమ' మీద జాలి కరిగిపోనట్లుంది మీలో'' అన్నాను హేళనగా!

నా వేపు క్షణకాలం చూశారు .... "ఇంకా నీలో మానవత్వం చోటు చేసుకోలేదన్లే వుంది!" అన్నారు మెల్లిగా! నాకు ఒక్కసారిగా కోపం ముంచుకువచ్చింది? ఎంతమాటన్నారు? శేమను పల్లెత్తుమాట అనకూడదు ఈయనగారి ముందు! షుమారు ఇరవై సంవత్సరాల క్రితం శేమ విషయంలో ఇలాగే తీవ్రవాగ్బాణాలు విసురుకున్నాం!

ఆనాటి కీనాడు మళ్ళీ 'శేషు' (చచ్చిపోయిన !) కారణంగా మాటల ఈటెలు విసురుకున్నాం !

శ్రీవారు శాలువా కప్పుకుని మళ్ళీపడుకున్నారు నాకు నిద్ర రావటంలేదు. శేషు చుట్టూరానే ఆలోచనలు పరిభ్రమింప సాగాయి .... అవి నన్ను పట్టి బలవంతంగా గతంలోకి నెట్టుకు వెళ్ళాయి.

♦ ♦ ♦ ♦

పెళ్ళైన ఆరేళ్ళ తర్వాత కూడా — నా జీవితంలో ఏలాటి విసుగూ, నిరాశా చోటుచేసుకోలేదంటే, నేనెంత అదృష్టవంతురాలినో – అని నేనే మురిసి పోతాను !

కారణం అత్తమామల, ఆడబడుచుల అదుపూ, ఆజ్ఞలు లేని కాపురం. గృహ సీమకు నేను రాణిని....నాకు శ్రీవారు సర్వస్వం !

గృహకృత్యాలకూ, గృహసీమకూ, సంబంధించినంత వరకూ శ్రీవారు ఏలాటి జోక్యమూ కల్పించుకోరు. జమ ఖర్చులూ, పెట్టుపోతలూ – సర్వం నావే ? ఇక ఇంత కంటే ఏంకావాలి స్త్రీకి ! అలాగే శ్రీవారి ఆఫీసు విషయాల్లో, బయటి విషయాల్లో నేనూ తల దూర్చను ! అంతకంటే 'రిలీఫ్' మగాడికేముంటుంది !

వచ్చిన చిక్కల్లా పనిమనుషులతోనే ! ఈ విషయంలో నాకు చాలా నిక్కచ్చిఅయిన అభిప్రాయాలున్నాయి! చక్కగా నేను చెప్పిన అన్నిపనులూ 'నీట్'గా చేయాలి. ... ... గొణ

కూర్చోకూడదు.... యెదురు చెప్పకూడదు.... పొరబాట్లు చేయ కూడదు.

అన్ని నిబంధనలలో ఏ ఒక్కటీ నేను సడలించుకోలేక పోవటంవల్లనే నేమో.... ఏఒక్క పనిమనిషీ పట్టుమని పది రోజులుండలేదు. నాదగ్గర........ ఒక్కసారి కాబోలు ఒకర్తె నెలరోజులువుంది. "రికార్డు బ్రేక్ చేసిందోయ్!" అని అన్నారు శ్రీవారు ముప్ఫైయ్యో రోజు! ఆ మరునాడే అదీ చాలించు కుంది! ఇక ఆ తర్వాత నెలకు యిరవై రోజులూ నేనే పని మనిషి అవతారం దాల్చాల్సి వుండేది!

"పనిమనిషిని వుంచుకున్నా, తీసివేసినా నీ పెత్తనమే- అది నీ రాజ్యం కాబట్టి నేను జోక్యం కల్పించుకోన!" అని శ్రీవారు ఒక్క బాల్చీ నీళ్ళుకూడా తోడేవారు కారు.

ఆ రోజు... "అమ్మగోరూ.... కాసిన్ని బిచ్చం వెయ్యం డమ్మగోరూ!

వరండాలోనుంచి కంచుగంటలా వినిపించిన కేకతో, అసలే అంట్లు తోముతూ ఆయాసపడిపోతున్న నేను "ఓ పిడి కెడు భిక్షం దానికి మీరు వెయ్యకూడదా?" అంటూ వరండా లోకి వచ్చాను, చేతులు కొంగుకు తుడుచుకుంటూ! మరు క్షణం 'షాక్' తిన్నట్లయ్యాను. పద్దెనిమిదేళ్ళుండ గల అమ్మాయి .... నిండు యౌవనంతో మిసమిసలాడుతున్న నల్లని శరీరంతో .... మూడు గజాల చాలిచాలని బట్ట, చిరుగులో ... శరీరాన్ని దాచుకోవాలనే ప్రయత్నంతో సతమతమై పోతోంది. పేపరు చాటుచేసుక శ్రీవారు హైరానపడి పోతు

న్నారు. ('జాలితో-బాధతో'-అని తర్వాత నాతో అన్నారు!)

"రాధా! ఓ పాతచీరె ఇవ్వు .... క్విక్!" అన్నారు మెల్లిగా ఇంగ్లీషులో అప్పటికి పరిస్థితి పూర్తిగా బోధపడింది. అసరికే _ అటు పూర్తిగా ఔను ఇటు పూర్తిగా పల్లెటూరు కాని ఆ వూరిలో---కొత్తగా పెట్టిన హైస్కూలుతాలూకు కుర్రాళ్ళు కొందరు-ఎదురింటి మేడమీద నుంచి ఆ అమ్మాయి అణువణువూ పరిశీలిస్తూ, వాఖ్యలు - నవ్వులూ. కేరింతలు ఈలలు రూపంలో బట్వాడా చేస్తున్నారు,

"త్వరగా ఇలారా !" అన్నాను.

అ అమ్మాయి వచ్చింది. లోపలికి వెళ్ళి, ఓనడిపాత చీరె, జాకెట్టు తెచ్చి దాని ముఖాన గిరాటు వేశాను. "త్వరగా కట్టుకో అవి. అయినా ఇంత సిగ్గులేకుండా వచ్చావేమిటి?" అన్నాను కోపంగా. "ఏం చెయ్యనమ్మగోరూ? గుడ్డల్లేవు!" అంటూ సణిగింది. "ఇలా అడుక్కుతినకుంటే ఎద్దల్లే వున్నావు, పనిపాట్లు చేసుకోలేవూ ?" అది నా రెండో ప్రశ్న.

"పనిత్తే చేత్తా నమ్మగోరూ!" వినయంగా అంది.

"మరి నీ కెవరున్నారు ?"

"నా మొగుడు నన్నొగ్గేసిండమ్మగోరూ! అడికీ, నాకూ నా చిన్నతనంలో పెళ్ళయిందంట! మా అమ్మ, తమ్ముడు వున్నారు. తమ్ముడుకూడా ఇట్టాగే అడుక్కుతింటున్నాడు!"

"అఘోరించలేకపోయాడు! అడుక్కుతినటం ఓ పెద్ద వుద్యోగంలావుంది మీ ప్రాణానికి! సర్లె. రేపట్నుంచి నా దగ్గర పనిచెయ్యి, జీతమిస్తాను. అన్నం పెడతాను! మీ తమ్ముడికి కూడా ఏదైనా పని నేర్పు...."

"ఓ!" సంతోషంగా అంగీకరించింది.

అలా 'శేషు' పనిమనిషిగా ప్రవేశించింది. అది వచ్చిన మరుక్షణం నుంచీ నాకు అదనంగా మరో రెండు కళ్ళు పుట్టుకువచ్చాయి! వాటిలో ఒకటి హమేషా శేషు వెనకాలే పరుగులు తీసేది. మరోటి శ్రీవారి మీదకు మళ్ళేది.

అలమారులో పెట్టిన చిల్లర డబ్బులు శేషుతీసి బొడ్డున దోపుకోవటం లేదుకదా? కొబ్బరినూనె సీసాలోనుంచి, నూనె వంపుకోవటం లేదుకదా? నా హేర్‌పిన్స్ ముట్టుకోవటం లేదుకదా? ఇలా పరిశీలించటమే నా మూడో కన్ను కార్యక్రమం.

ఇక నాలుగో కన్నుకు మరీ బ్రిస్క్ ప్రోగ్రాం. శ్రీవారు దానివేపు (శేషు వేపు!) దొంగచూపులు చూడటం లేదు కదా? నిన్నను ఈయనగారు దానికి తలనూనెకొనుక్కోమనీ, సబ్బు కొనుక్కోమనీ, ఓ రూపాయి యిచ్చారుట! (ఆ సంగతి శేషే నాతో చెప్పింది. "నీ తలమీదికి నూనె ఎలా వచ్చిందీ?" అన్న నా మూడో కన్ను ప్రశ్నకు సమాధానంగా!)-మరి ఆ రూపాయి యివ్వటంలో దాన్ని పరిశుభ్రంగా వుండాలని శాసించటంలో ఆయనగారిలో 'స్వార్థం' ఏమీ లేదు కదా? బాత్ రూం కిటికీలోంచి, పెరట్లో జామి

చెట్టుక్రింద అంట్లు తోముతున్న 'శేమ'తో 'కళ్ళ' కబుర్లు చెప్పటంలేదు కదా? (ఛీ-ఛీ, ఆయ నలాటి వారు కారు. సంస్కార హృదయులు. ఏకపత్నీ వ్రతులు....' అంటూ అడపా తడపా మనస్సు చీవాట్లు వేసినా — నాలుగోకన్ను బొత్తిగా ఖాతరు చెయ్య దలాటి మాటల్ని!)

"శుభ్రంగా తల దువ్వుకోవటం, వంటి నిండా బట్ట కడుపునిండా తిండి అమరటంతో-నీ శేమ పోతపోసిన గ్రీక్ శిల్పంలా వుందోయ్ రాధా!" అంటూన్న వారి మాటలలో అంతరార్థం-ఆశ-ఏవేనావున్నాయా? ఇలాటి సవాలక్ష విష యాలు శోధించటంతో క్షణం తీరిక దొరకటం లేదా నాలుగోకన్నుకు!

షుమారు రెండు నెలల తర్వాత - పై రెండు కళ్ళూ అలసిపోయాయి. వాటి అవిరామ పరిశోధనలో — సత్ఫలి తాలూ, అవి ఆశించిన సంఘటనలూ ఏవీ దొరక లేదు దాంతో అసలు కళ్ళకు ఎక్కడలేని పౌరుషమూ వచ్చి, అద నపు కళ్ళను రెంటినీ పొడిచి పొడిచి పారేశాయి!

శేమ మెరికలా తేలింది. ఇంటి పనులన్నీ నిముషాల మీద చేస్తుంది! వంటపనికి కూరలు తరిగిస్తోంది, మసా లాలూ, పచ్చళ్ళునూరి ఇస్తుంది. దాని తమ్ముడు రాములు గూడా దానికి సాయంగా పన్లు చేస్తున్నాడు. శ్రీవారికి బజారు పని తప్పింది. శేమ వచ్చాక నాకు పని మనుషులను మార్చే అవకాశమూ, పనిమనిషి అవతారమూ, మరి వచ్చేందుకు ఆస్కారం లేకుండాపోయింది! ఒక్క మాటలో

చెప్పాలంటే శేషలేకుంటే మేమెలా బ్రతగ్గలం? అన్న స్థితికి వచ్చేశాం! దానిక్కాస్త జలుబు చేస్తే చాలు --- రెండు టాబ్లెట్స --- ఒకప్పు కాఫీ నేనే స్వయంగా ఇచ్చేస్తాను! కారణం రేప్పొద్దున అది పడుకుంటే, నా నడ్డి విరిగి పోతుంది. చాకిరీ చేసుకోలేక, అన్న స్వార్థం నా అంత రాంతరాలలో వుంది.

శేష అప్పుడప్పుడూ చెప్పే కబుర్లను బట్టి - దాని. చిన్నతనంలోనే 'వెంకడు' కిచ్చి పెళ్ళిచేసింది వాళ్ళమ్మ వెంకడు బెంగుళూరులో మిలిట్రీ శిక్షణ కేంద్రంలో స్వీపరుగా పనిచేస్తున్నాడుట! అక్కడెవరో ఒకత్తెను చేరదీశాడుట. అంచేతదీన్ని పిల్చుకుపోలేదుట! ఇవన్నీ శేష చెప్పింది.

'పాపం! నీ బ్రతుకెల్లా అయ్యిందే శేషూ! పోనీ వాడెప్పుడో ఓనాడు తిరిగి రాకపోడు! అందాకా కష్టాలు ఓర్చుకో! వాడొచ్చాక --- హాయిగా చిలకా గోరింకల్లా వుందురు గానీ!' అన్నాను ఓదార్చుతూ.

"ఆడితో నేను బెంగుళూరెల్లనండమ్మ గోరూ!" అంది శేష భయంగా నా వేపుచూస్తూ.

"ఎందుకని ?.

"కొట్టిచంపుతాడేమోనని భయం!' అంది తలొంచుకుని. నాకు జాలేసింది. 'పోన్లే ఇక్కడేవుందురుగానీ ఇద్దరూ, ఎలాగూ మీ అయ్యగారు పెద్ద ఆఫీసరయ్యారు. నౌకరుగా వాణ్ణి వేసుకుంటారు. నువ్వూ వాడూ మా యింటి దగ్గరే

పడుందురుగానీ!'' అన్నాను. నిజానికి పిల్లలు పుట్టాక, వాళ్ళ సంరక్షణ చూచుకోవడం నాకు తలకుమించిన పని అవుతోంది. హాయిగా శేష పిల్లలకు స్నానాలూ— బట్టలూ — పాలు కలిపివ్వడాలూ అన్నీ చూచుకొంటోంది. శేష - వెంకడూ ఇద్దరూ ఉంటే నా పని హాయిగా వుంటుంది !

ఇలా నేను శేష భవిష్యత్తును నిర్ణయిస్తూండగానే ఓ చిన్న సంఘటన జరిగింది. ఆ రోజు వుదయం ఎంచేతో కాస్త పెందరాళే నిద్ర మెళకువ వచ్చింది. (శేష వచ్చాక ఉదయం ఏడుదాటాకే నిద్రలేస్తున్నాను రోజూ!) పెరట్లోకి వెళ్ళాను. ఆ సరికే శేష బాయిలర్‌లో నీళ్ళుపోసి, స్టవ్ మీద పాలు కాచుతోంది.... పెరట్లో గోడ అవతల ఎవరో యువకుడు నిల్చుని__సన్నగా 'శేషూ!' అంటూ పిలిచాడు. ఇది మంత్రముగ్ధలా పెరటిగోడ దగ్గరికి వెళ్ళింది! ఇద్దరికిద్దరూ నన్ను గమనించలేదు. గుసగుసలుగా కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు నవ్వుకుంటున్నారు.

కాస్సేపీ వరస చూచి _-- శేషను పిలిచాను, కంగారుగా వచ్చింది. "వాడెవడు ? నీ మొగుడు గాని ?'' వచ్చాడా అన్నాను.

"కాదమ్మగారూ ! మా మేనత్త కొడుకు!"

"రోజూ వస్తుంటాడా ?'' అనుమానంగా చూస్తూ అడిగాను! "ఊహూఁ! ఇయ్యాళే వచ్చాడు." అంది.

ఎంచేతో 'శేషు' వాలకం కనిపెట్టాలనిపించింది నాకు. పూర్తిగా పోని మూడోకన్ను నా ప్రయత్నానికి తన హర్షం వెలిబుచ్చింది.

మర్నాడు సినిమా హాల్లోంచి బయటికివస్తూ-నేల వేపు ఎక్జిట్ నుంచి వస్తున్న శేషు - దాని మరో మేనత్త కొడుకునూ గుర్తించింది నా మూడో కన్ను.

ఇలా శేషు 'బావ'ల సంఖ్య ఎక్కువగానే ఉందని తెలిసిపోయింది!

చూచి చూచి ఓ రోజున కేక లేశాను దాన్ని. "నీ వరసేం బాగాలేదు. చెట్టంత మొగుడు బతికుండగా — వాడి కళ్ళుకప్పి, ఇలా తిరుగుతావా? ప్రతి 'బావ' తోనూ నీకు మాటలేమిటి?" అంటూ కేకలేస్తున్న నా ప్రశ్న పరంపర పూర్తి కాకుండానే శ్రీవారు నన్ను పిలిచారు. గదిలోకి వెళ్ళగానే "ఏమిటా అర్థంలేని కేకలూ? నీ ఈ 'బావ'తో నీకేం పనో, దానికీ దాని బావలతో అదేపని!" అన్నారు కొంటెగా నవ్వుతూ! మరో సమయంలో అయితే ఆ జోక్ ఎంజాయ్ చేసేదాన్నేమో కానీ, ఈక్షణంలో వళ్ళు మండుకొచ్చింది. "నాకూ, దానికీ ఏమిటి సామ్యం?" అన్నాను మండిపడుతూ.

"ఏం? ఎందుకు లేదు? దానిలోనూ వయసుంది. మనసుంది. కోరిక లున్నాయి. తీర్చుకొనే దారి దొరికింది...."

ఇందిరాగాంధి మహిళా మండలి కేశవరాయునిపాలెం Date.......

శ్రీవారి మాటలకు అడ్డొస్తూ అరిచాను, "బావుంది. మొగుడు బ్రతికే ఉన్నాడు దానికి, వాణ్ణి వంచించి .... ఇదిలా...." శ్రీవారు ఇల్లెగిరి పోయేటట్లు నవ్వారు. "వాడిని ఇది వంచించే దేమిటి మధ్యలో ? వాడు దీన్నేనమ్ముకుని వుంటేగా వంచన ప్రసక్తి ? దీనికి వాడంటే అసలు ప్రేమ వుండేడ్చిందా ? మన కెందుకు వాళ్ళ వూసు ?"

శ్రీవారలా ఎదురువాదం వేసుకొంటున్న కొద్దీ నాలో 'శేష'ను సంస్కరించాలన్న పట్టుదల హెచ్చసాగింది. పది రోజులపాటు పతి భక్తిని గురించీ, అందులోగల ఇహమూ, పరమూ గురించీ పురాణ కథలు చెప్పాను శేషకు.

భర్త కాక — ఇతర పురుషుల మీద మనసు నిలపడం, వారితో తిరగడం. నరకానికి యెలా దారి అవుతుందో లెక్చ ర్లిచ్చాను !

చివరకు అలాటి స్త్రీ బ్రతుకుయెంత దుర్భరవేదనలకు గురి అవుతుందో --- ఆ స్త్రీకి సమాజంలో యెంతటి చెడ్డపేరు ముద్రపడుతుందో, వర్ణించి వర్ణించి, తోమి వదిలిపెట్టాను.

భారతీయ సంస్కృతి సభ్యతల్ని కాపాడాల్సిన విధి ఈ దేశపు స్త్రీలమీద (నాదృష్టిలో ఈక్షణంవున్నది. శేష ఒక్కటే!) ఎంతగా ఆధారపడి వుందో దాని బుర్ర పగిలి పోయేలా బోధించాను. శేష అన్నీ విన్నది. ఓర్పుగా వూ కొట్టింది. అవసరమైనచోట 'అవునమ్మగారూ. కాదు మరీ?' అని కూడా అంది!

కానీ మరునాడే మరో 'బాపి'తో షికార్లు కొట్టింది (ట!)

ఈసారి కేకలేశాను. "ఇలా అయితే ఇక నీలాటి అపవిత్రురాలికి నా యింట్లో స్థానం వుండదు పొమ్మన్నాను." శేషు తలూపిందేగానీ దాని పద్ధతి మార్చుకోలేదు.

హఠాత్తుగా ఓరోజు బెంగుళూర్ నుంచి వెంకడు వూడిపడ్డాడు. దాన్ని పిల్చుకువెడతానన్నాడు! కానీ శేషు ససేమిరా వెళ్ళనంది. కనీసం వాడు ఇక్కడే వున్నాడన్న భయ మేనా లేకుండా. తన 'బావ' లతో కబుర్లు సాగించిందిట!

రెండు రోజుల తర్వాత వెంకడు నా దగ్గరకూ, శ్రీవారి దగ్గరకూ వచ్చాడు. 'మీరు నచ్చచెప్పి నావెంట దాన్ని పంపండమ్మగారూ! లేదా ఈడే దాంతోపాటు పడుంటా! అట్లయినా దాన్ని ఒప్పించండి' అన్నాడు.

శేషును పిలిచాను. వరండాలోకి వచ్చి ఓ వారగా నిల్చుంది. శ్రీవారు కాస్తా పేపర్లో ముఖం దాచేసుకున్నారు. ఈ మగాళ్ళ కిదో జబ్బు. ఏదేనా సీరియస్ సమస్యవస్తేచాలు, పేపర్ని డాలులా వుపయోగిస్తారు!

శేషూ! వెంక డేమంటున్నాడో విన్నావా?' అన్నాను యజమానురాలి హోదా, కంఠంలో ఖంగు మనిపిస్తూ!

"అ! మా బాగా వింటున్నానమ్మగారూ! అదె వత్తో—వున్నవరకూ డబ్బు గుంజుకుని, తెగుళ్ళ తగిలించి—పంపేస్సిందిణ్ణి! ఇప్పుడు నామీద ప్రేమ పుట్టుకొచ్చిందే!"

అంత నిక్కచ్చిగా అది చెప్పేసరికి క్షణకాలం ఉమ్మెర పోయాను నేను! లోలోపల ఆ కలవరపాటును అణిచేసుకుని తీక్షణంగా దానివేపు చూశాను. "ఛాల్లే—వెధవ కబుర్లూ నువ్వూ! వాడంత వాడొచ్చాడు నీదగ్గరకు, ఇక వెధవ్వేషా లెయ్యక, వాడితో హాయిగా మా ఔట్‌హౌస్‌లోవుండు.... ఇద్దరూ చిలకా...."

నామాట పూర్తికాకుండానే శేషు గట్టిగా అరిచింది. "అమ్మగారూ? మీరెన్నైనా చెప్పండి. ఇక ఆడితో కాపురం నే చెయ్యను!" నేను నిర్ఘాంత పోయాను. శేషు....? దీన్ని నేను చేరదీసాను! మనిషిని చేశాను! మనుగడ కల్పించాను! చివరకు నన్నే ఎదిరిస్తోంది! నా ఆజ్ఞ జవదాటుతోంది! నాలోని అహం కోడెత్రాచులా లేచి బుసలుకొట్ట నారంభించింది!

చివరిసారి అరిచాను. "అంతేనా నీ నిర్ణయం?"

"అంతే!"

నాకు శృంగభంగమైనట్లైంది! వెంకడితో గట్టిగా చెప్పాను. "ఈ భ్రష్టతో నీకు పనేమిట్రా? నువ్వు హాయిగా మరో పెళ్ళిచేసుకో! ఇక చూచుకో .... దీని బతుకు........కుక్కలు చింపిన విస్తర్లే అవుతుంది....!"

వెంకడు వెళ్ళిపోయాడు. శేషూ వెళ్ళిపోయింది! శ్రీవారి వేపు చూశాను. నిశ్చలంగా కూర్చుని వున్నారు ఏమీ జరగనట్లే....

"విన్నారా అంతా!"

"ఆ!"

"రేపట్నుంచీ దాన్ని పనిలోంచి తీసేస్తాను!" కోపంగా అరిచాను.

"ఎందుకూ ?"

"ఎందుకేమిటి ? దాన్ని, ఇంతదాన్ని చేసిన నా మాటే విననంతటి కొవ్వుపట్టింది దానికి!' నా మాటలకు అడ్డొస్తూ శ్రీవారు అరిచారు "స్టాప్. ఎంతదాన్ని చేశావ్?"

"మనిషిని చేశాను!"

"ఎందుకోసం చేశావు ?"

జవాబుకోసం తడుముకున్నాను.

"నీకు పనిమనిషి కావాల్సి చేరదీశావు. నమ్మకంగా వుంది కాబట్టి ఆదరించావు నీవు ఇచ్చే జీతానికి పది రెట్లు చాకీరీచేస్తోంది కాబట్టి అభిమానం చూపించావు. మరిందులో నీ ఉద్ధరింపేముందీ?"

నాకు కోపం అవధులు దాటింది. 'ఇలా దాన్ని మీరు వెనకేసుకు రావటం...."

"వెనకేసుకురావటంలేదు రాధా! కాస్త నింపాదిగా ఆలోచించు దాని వ్యక్తిగత సమస్యలూ, సరదాలూ దానివి! అందులో నీ జోక్యం ఎందుకు? అసలలాంటి విషయాల్లో తల దూర్చే హక్కు నీ కెక్కడుంది?

"అలా అని నా ఇంట్లో ఓ అపవిత్రురాలిని – ఓ భ్రష్టను తిరగనివ్వమంటూరా?"

ఈ లోకంలో ఎందరు అపవిత్రులులేరు? ఎందరు భ్రష్టులూ – భ్రష్టులూ లేరు? మరి ఈ ప్రపంచంలో నువ్వు బ్రతకటంలేదా?"

శ్రీవారి వాదన నాలోని కోపాన్ని మరింత రెచ్చగొట్టింది. "మీరు ఎన్నైనా చెప్పండి. దాన్ని పనిలోంచి తీసేస్తాను....తిక్క కుదిరంచేస్తాను!"

శ్రీవారు పెద్దగా నవ్వారు. "దాని తిక్క కాదు కుదిరేది—మన తిక్క!" నాకు నిజంగా తిక్క రేగిందా మాటలతో.

శ్రీవారు శాంతంగా నా భుజం మీద చెయ్యివేసి అడిగారు. కొన్ని ఇలాంటి విషయాలు చూచీ చూడనట్లుండాలి రాధా!"

"............"

"పోనీ ఓ మాటడుగుతాను చెప్పు. నీ బిడ్డల్లో ఓ బిడ్డ ఇలా ప్రవర్తిస్తుందనుకో...."

శ్రీవారి ప్రశ్న పూర్తి కాకుండానే ఛర్రుమన్నాను. "నరికిపారేస్తాను.... అంతే!" లోపలికి వెళ్ళిపోయాను.

— ఏం దేశం గొడ్డుపోయిందా? ఇంతోటి పనిమనిషి నాకు దొరకదా? నా చేతినిండా డబ్బుంది! కావలసినంత పలుకుబడి ఉంది. ఒకరు కాదు. పది మంది నౌకర్లను పోషించే స్తోమతు వుంది! ఈ శేషు బంగారు కత్తి కాదు. దీన్ని మానిపించేస్తాను. అంతేకాదు. దీనికి మరెక్కడా పని దొరక్కుండా చూస్తాను. తోక కోసి సున్నం పెడతాను. మొలిచిన కొమ్ములు కత్తిరిస్తాను........దృఢ నిశ్చయానికి వచ్చాను

మరునాడే శేషును పనిలోనుంచి తీసేశాను. కొత్త పనిమనిషిని పిల్చుకున్నాను. ఆ రోజంతా శేషు ఏడుస్తూనే నా చుట్టూతిరిగింది నాకు దయ కలగలేదు,

"అమ్మగారూ! ఒక్క సంగతి........అదే. అడంటే నాకిష్టంలేదు—వదిలెయ్యండి. నా జీతం తగ్గించినా సరే. మీ పాదాలదగ్గరే పడుంటా-?" అంటూ కాళ్ళా వేళ్ళా పడింది, నేను ససేమిరా బెట్టువదల్లేదు. ఏడుస్తూ చివరకు అది అంది "అమ్మగారూ! నేనేం తప్పుచేశానని తవరిలా నా నోటికాడి కూడు లాగెయ్యటం?" నేను ఇల్లెగిరిపోయేలా అరిచాను. "యింకా నీతప్పేమిటో నే చెప్పనవసరంలేదు. కాలమే చెబుతుంది. నన్ను విసిగించక వెళ్ళు! మళ్ళీ నీ ముఖం నాకు చూపించకు!".

"అయ్యగారూ!" అంటూ శ్రీవారి గదిలోకి ఏడుస్తూ వెళ్ళింది శేషు.... వెనకాలె నేనూ వెళ్ళాను

"ఆహా! తొందరపడ్తున్నావు సుమా! క్షమించలేవూ?" అన్నట్లు చూశారు శ్రీవారు నావేపు. నేనూ శ్రీవారికి కళ్ళతోనే జవాబిచ్చాను. "గృహపరిధికి సంబంధించిన మైనర్ విషయాలలో మీ జోక్యం - అధికారం అనవసరం!"

శ్రీవారు పలక్కపోవడంతో శేషు డీలాపడిపోయింది ఏడ్చుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

మర్నాటినుంచీ నేనే ఓపినంతవరకూ 'శేషు'ను గురించిన 'చెడు'ను గురించి (ఆలిండియా రేడియోలో కుటుంబ నియంత్రణ కార్యక్రమాల్లా) వివరంగా - విపులంగా, పసిపిల్లలక్కూడా అరటిపండు వలిచి చేతులో పెట్టినట్లు చెప్పాను! ఇన్నాళ్లూ నేను కాబట్టి దాన్ని భరాయించ గలిగాననీ - మా శ్రీవారులాటి ఏకపత్నీ వ్రతులు మాత్రమే దాని జాలంలో నుంచి తప్పించుకోగలరనీ.... ఎన్నో - మరెన్నో చెప్పాను! అది పరోక్షంగా విన్న శ్రీవారి కళ్ళలో రక్తంలాటి కోపం - లావాలాటి కోపం పెల్లుబకటమూ నాకుతెలుసు ఓ రోజు "మరీ పశువ్వికాకు!" అన్నారు-ఇంకా కోపం మింగుకోలేక

ఓ రెండు నెలలు తిరక్కముందే, శేషు, దాని అమ్మ, తమ్ముడు ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయారని తెలిసింది. అప్పుడప్పుడూ శేషు గుర్తుకు వచ్చినపుడల్లా శ్రీవారు భారంగా.... జాలిగా నిట్టూర్చేవారు. నేను మాత్రం కసిదీరా.... "దాని పొగరు

అణిగి వుంటుంది. అది బ్రతకలేక ఛస్తూంటుంది!" అని మన సారా దీవించేదాన్ని.

—తర్వాత - రోజులు నెలలు జరుగుతున్నకొద్దీ 'శేషు జ్ఞాపకాలుకూడా నాలో పూర్తిగా మాసిపోయాయి. పిల్లలూ, వాళ్ళ చదువులూ, పెళ్ళిళ్ళూ, డాబులూ, దర్జాలూ....'శేషు' లాటి కీటకాన్ని గుర్తుచేసుకోవాల్సిన అవసరమూ నాకు కలగ లేదు!

ఆనాటి కీనాడు........శేషు తమ్ముడు రాములు కనిపించి శేషును గుర్తుకు తెచ్చాడు!

"స్టేషన్ వస్తోంది లే!" అన్నారు శ్రీవారు. ఆలోచనలకు ఫుల్‌స్టాప్ పడింది.

స్టేషన్‌కు భాస్కర్ కారు తీసుక వచ్చాడు. బంగళాలో అడుగెట్టి - ఆ ఏర్పాట్లన్నీ చూచి నా హృదయం ఆనందంతోను, గర్వంతోనూ నిండిపోయింది.

♦ ♦ ♦ ♦

ఆరోజు ఉదయంనుంచీ వూపిరి సలపనంతటి సందడి. ఆహుతులు వేల సంఖ్యలో వచ్చారు. షష్ఠిపూర్తి మహోత్సవం శాస్త్రయుక్తంగా జరిగింది! నేనూ, శ్రీవారూ, నలుగురు పిల్లలూ, కోడళ్లూ, అల్లుళ్లూ-అందరం కలిసి గ్రూప్ ఫొటో తీయించుకున్నాం.

ముఖ్యులైన కొందర్ని మాకు పరిచయంచేశారు పిల్లలు. "వీరుమిసెస్ బెనర్జి! నగరంలో చాలామంది కోటీ

శ్వరుల్లో వీరు ఒకరు!'' ప్రభాకర్ పరిచయం చేశాడో కామెను. ఆవిడదాటి వెళ్ళాక.... నా చెవిలో చెప్పింది సవిత 'అదో కార్నర్‌లో సోఫాలో కూర్చునివున్నతను మిసెస్ బెనర్జి మొదటి భర్త-రామదాస్!"

నేను ఆశ్చర్యంగా చూశాను సవితవేపు.

''ఉష్, అలా వెర్రిమొగం వెయ్యకమ్మా! కొంప దీసి అవిజ్ఞమాట అడిగేవు సుమా! పరువుపోతుంది!'' నా గొంతులో ఏదో అసహ్యం పేరుకుంది, గరళంలా మ్రింగ లేనిది!

"ఈమె మిస్ తార! ప్రఖ్యాతసినీతార!'' భాస్కర్ మరొకామెను నాకు పరిచయం చేశాడు.

ఉల్లిపొరల్లాంటి బట్టల్లోవున్న తార తమాషాగా నవ్వింది.... భాస్కర్, ప్రభాకర్, రామ్మోహన్, శ్యాం ప్రసాద్ - తార అందాన్ని చూపులతో జుర్రేస్తున్నారు. ఆహూతులలో చాలామంది ఆమె సౌందర్యావలోకన లో మైమరచి వున్నారు.

"ఛీ....ఛీ....ఇలాంటివాళ్ళ నెందుకు పిలిచావే ?'' అన్నాను లలితతో విసుగ్గా-రహస్యంగా !

లలిత నావేపు గుడ్లురిమి చూచింది. ''ఛాల్లె అరవకు! వింటే మాప్రాణం పోతుంది! రేపొద్దున నా కూతురికి! ఆవిడ స్వంత పిక్చర్లో ఓరోల్ ఇస్తానని మాటిచ్చిందికూడాను. నీ చాదస్తంతో మా భవిష్యత్తు చెడగొట్టకు!''

నా గుండెల్లో ఏదో వికారం — అణచుకోలేనిది....

గొల్లున నవ్వులు వినిపించి తృళ్ళిపడి చూశాను. అక్కడో అమ్మాయి, అవివాహిత (మిస్ మోహిని, ఎం. ఎ. అట) ఏదో ఛలోక్తులు విసురుతూ నవ్వుతోంది. ఆమె బుగ్గ మీద చిటికె వేసి ఏదో కబురు చెబుతున్నాడు మరో కాయన....శ్యాంప్రసాద్ ఆమె చెయ్యి పుచ్చుక నా దగ్గరకు పిల్చుకు వచ్చాడు....

"ఈమె మిస్ మోహిని, ఎం. ఏ. అత్తయ్యా! భలే చలాకీ పిల్ల! పెళ్ళొద్దంటోంది! కొంటెపిల్ల? " మళ్ళీ ఆమె చెవి సుతారంగా మెలిపెట్టాడు శ్యాం

కడుపులోనూ తిప్పేస్తోంది .... ఏదో బాధ - చెప్ప లేనిది!

సాయంత్రం అయ్యేసరికి దాదాపు అలసిపోయాను.... శారీరకంగానే కాదు....మానసికంగా కూడాను!

"అమ్మా! నువ్వూ, నాన్నగారూ పెందరాళే భోంచేసి పడుకోండి .... మా ఫ్రెండ్స్ మరికొందరొస్తారు. డిన్నర్ ఏర్పాటు చేయించాం! పొద్దుపోతుంది మాకు. అందాకా మీరు వెయిట్ చెయ్యట మెందుకు?" అన్నారు పిల్లలు!

నిజానికి నాకూ విశ్రాంతిగా పడుకోవా లనిపిస్తోంది. శ్రీవారు అలసటగా వున్నారు. ఇద్దరం భోంచేసి మేడమీద మాకై కేటాయించబడిన గదిలో పడుకున్నాం. మిసెస్ బెనర్జి, ఆమె మొదటి భర్త .... మిస్ తార ... మిస్ మోహిని ఎం. ఏ., ... వాళ్ళ చుట్టూరా ప్రదిక్షణలు చేస్తూ — వారిని

నెత్తి కెక్కించుకు తిరుగుతున్న నా పిల్లలూ — కోడళ్ళు.... కొడుకులు ... మిగతా ఆహూతులు ... ఏమిటో మనసంతా బేజారుగా వుంది. పదిగంటలు దాటుతోంది. క్రిందహాల్లోంచి నవ్వులూ .... కేరింతలూ .... పాత్రల చప్పుళ్ళూ ... ఏదో ఇంగ్లీష్ మ్యూజిక్ వినపడ్తోంది...! డిన్నర్ మొదలైంది కాబోలు! ఆ వేడుక చూద్దామనే కుతూహలం రేగింది నాలో....శ్రీవారిని తట్టి లేపాను. ''అలా వెళ్ళి ఆ సరదా చూద్దామా?" అన్నాను.

''ఉదయంనుంచీ చూచిన సరదాల కంటే మరికాస్త పెద్ద మోతాదులో వుంటుందేమో ఇది...పద!'' స్వగతంలా అనుకుంటూ నా వెంట వచ్చారు. గది బయటికి వచ్చి— రెయిలింగ్ దగ్గరకు వచ్చాము.

క్రింద హాల్లో కనిపించిన దృశ్యం....?

సవిత, లలిత, రోహిణి, రజని....మరెవరో చాలా మంది స్త్రీలూ, ప్రభాకర్, భాస్కర్ .... శ్యాం, రామ్మోహన్ .... ఇంకెవరెవరో పురుషులూ....

వావివరుసలు లేకుండా ఒకరి నడుముల చుట్టూరా మరొకరు చేతులువేస్తూ, నవ్వుతూ, నవ్విస్తూ, హత్తుకుంటూ, మోటుమాటలూ .... గ్లాసుల చప్పుళ్ళతో, హాలంతా ప్రతి ధ్వనిస్తుంటే ... పశువుల్లా...అనాగరికుల్లా....అసహ్యకరంగా...

నా కళ్లు తిరుగుతున్నాయి. నా ఒళ్లు తూలుతోంది. నే నేమైపోతున్నాను .... ? నా చుట్టూరా శ్రీవారి చేతులు అల్లుకోవడం మాత్రం నాకు తెలుసు....

కళ్ళు తెరచి చూశాను. నా మంచం చుట్టూరా నా కొడుకులూ, కూతుళ్ళూ, మరి కొందరు ఆహూతులు గాభరాగా నిల్చుని నా వేపే ఆత్రుతగా చూస్తున్నారు.

"కంగారుపడకు....!" అంటున్నట్లున్నాయి వారి చూపులు. కానీ ఆ కళ్ళ లోతుల్లో "చూశావా ? మరి నీ బిడ్డలూ....వారి చుట్టూరా వున్న నాగరిక సమాజం....ఎలా వుందో! వారందరినీ నువ్వు సంస్కరించగలవా?" అన్న ప్రశ్న దాగివున్నట్లు నా హృదయానికి ఏదో అనుభూతి.

శ్రీవారు అందర్నీ బయటికి పంపేశారు, నాకు విశ్రాంతి కావాలన్న మిషతో .... అందరూ వెళ్ళిపోయాక .... చాలా ఏళ్ళతర్వాత....శ్రీవారి గుండెల్లో ముఖంపెట్టి ఏడ్చాను! నా అంతరాంతరాలలో నుంచి 'శేషు' కంఠం ప్రతిధ్వనిస్తోంది. "అమ్మగారు! నేనేం తప్పుచేశాను? నానోటికాడి కూడెందుకు తీస్తున్నారు?"

అవును....శేషుచేసిన తప్పేమిటి ?

"నీ బిడ్డలిలా ప్రవర్తిస్తే?" ఒకనాటి శ్రీవారి ప్రశ్న

"నరికిపారేస్తాను...." నా జవాబు అన్నాడు....

కానీ ఈనాడు ?

నా బిడ్డలు .... వారి చుట్టూరా చాలామంది అలాటి బిడ్డలూ .... వారందర్నీ నే నేం చేయగలను ? ఏమీ చెయ్యలేనా ?

మళ్ళీ శేష ప్రశ్న నా చెవుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తోంది. అదే ప్రశ్న ... ఒకే ప్రశ్న.

కానీ దానికీనాడు జవాబులు రెండు! రెండూ విభిన్నమైనవి!

♦

("యువ" మే '70)